

KNIŽNÍ TIP Jaroslava Meda

Vztahu mezi uměním a levicovou ideologií je věnována v mnoha směrech objevná kniha s provokativním názvem Rudý kohout Picasso brněnského historika umění a šéfredaktora časopisu Kontexty Františka Mikše.

První světová válka nejen poznamenala svět hrůzným množstvím zmařených lidských životů, ale také znamenala hluboký a tragický předěl v dosavadním dějinném vývoji. Nejen že z politické scény zmizelo několik významných mocností, ale především nastal hluboký rozpad tradičních hodnot, na nichž dosud stála evropská civilizace. To se velmi zřetelně projevilo v soudobé umělecké tvorbě. Barometrem hodnotového rozpadu se stal vznik mnoha nových uměleckých směrů, reagujících zejména na revoluční tendence v soudobé společnosti. Klíčovým revolučním milníkem byla bolševická revoluce v Rusku v roce 1917, hluboce ovlivňující mnohá ze vznikajících uměleckých děl.

Pro dokumentování vztahu mezi komunistickou ideologií a moderním výtvarným uměním si autor vybral trojici opravdu reprezentativních osobností. Na prvním místě je to ukrajinský malíř Kazimír Malevič, jeden z hlavních představitelů ruské moderny, zakladatel suprematismu, autor proslulého Černého čtverce na bílém pozadí, ikonického obrazu radikálních vyznavačů nepředemtné malby. Spolu s Vasilijem Kandinským představují vrchol výtvarných revolučních tendencí odmítajících veškeré předchozí umělecké snahy a směřování.

Druhou malířskou osobnost oslněnou komunistickou ideologií nalézá Mikš ve výmarském Německu, z jehož chaosu vyrůstaly ty nejfantastičtější bolševické projekty. Za německého kulturního bolševika číslo jedna je považován malíř a kreslíř George Grosz, jehož brutální obrazy a kresby byly prosyceny až fanatickou nenávisť vůči buržoazii. Záhy vstupuje do německé komunistické strany, kde prosazuje zásady sovětské kominterny a chce se stát součástí dělnických revolučních mas. Ani po návštěvě Sovětského svazu (1922) nevystřízlivělo jeho revoluční nadšení, teprve Stalinovo tažení proti moderně jej zbavilo iluzí o bolševickém vztahu k modernímu umění. Definitivní odklon od komunistických idejí u něho nastal až po útěku do USA, kam prchl před Hitlerem a stal se obdivovatelem americké demokracie. Po návratu do Německa (1959) zde zemřel znechucen životem i soudobou německou společností.

Daleko nejznámější a nejrespektovanější osobností, jež spojila své umělecké úsilí s komunistickou ideologií, byl bezpochyby Pablo Picasso. Ten svůj levicový radikalismus, zřejmý už za španělské občanské války, spojil s francouzskou komunistickou stranou oficiálně v roce 1944, kdy se stal jedním z jejích nejvýznamnějších členů. Autor zevrubně líčí Picassovu stranickou dráhu, jeho neustálou oscilaci mezi vlastním modernistickým výtvarným názorem a komunisty proklamovaným socialistickým realismem.

Jako prominentní straník, plně podřízený stalinistickým direktivám, sloužil sovětským zájmům především v „mírovém hnutí“, plně podřízeném zahraniční politice SSSR. Zde autor často používá leninský obraz „užitečného idiota“¹¹, aby podtrhl nebezpečí pramenící z přitakávání levicové totalitní ideologii, nenávidící vše, co míří k demokracii a svobodě.

Mikšova kniha je aktuální zvláště v českém kulturním kontextu s jeho až nepřiměřeně adorovanou levicovou avantgardou. Ta totiž často předznamenávala budoucí komunistickou „biafru ducha“, zosobněnou zmarněnými lidskými životy i nenaplněnými tvůrčími záměry.

František Mikš: Rudý kohout Picasso (Barrister & Principal, Brno 2015)

PERSPEKTIVY